

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ

У статті розглянуто і проаналізовано тактичну підготовку в сучасному футболі.

Ключові слова: футболісти, тактична підготовка, тактика, техніко-тактичної підготовленість, техніка.

The article deals with and analyzes the tactical training in modern football.

Keywords: football players, tactical training, tactics, technical and tactical preparedness, technique.

Актуальність. Тенденція розвитку футболу свідчать про те, що тактична підготовка футболістів стала головною з поміж всіх видів підготовки спортсменів, оскільки визначає їх цільову спрямованість та зміст роботи, визначає функціональні обов'язки гравців у команді в різних ігрових ситуаціях, сприяє слушності вибору системи гри в футбол, визначає параметри моделей гри в захисті та в нападі. Тактика є основою всієї ігрової діяльності під час зустрічі. Правильно вибрана тактика гри в футбол проти суперника сприятиме перемозі, а невдала – тактика або не реалізована в ході матчу зазвичай приводить до програшу. Тактика включає індивідуальні, групові і командні дії як в нападі, так і в захисті. З їх допомогою вирішуються завдання, що стоять перед командою, з урахуванням підготовленості суперників, стилю гри і таке інше. На перший план висувається спосіб організації гри в футбол та зміст, що й створює гарну перевагу над розташуванням гравців. Удосконалюють тактичну підготовку, гравці удосконалюють свої вміння гри в футбол, правильно підбирати ту чи іншу тактику в певній ігровій ситуації. Прогрес сьогоденного спорту пов'язаний з удосконаленням методики підготовки футболістів високої кваліфікації та забезпеченням їх рівнем підготовленості у відповідності із вимогами сучасного спорту [2].

Досягнення високих результатів в обраному виді спорту [14,18,19,20], комп'ютеризація інформаційного забезпечення тренувального процесу [15,16,17], розвиток футболу та популяризація жіночого футболу [1,13] неможливо без виявлення провідних, домінуючих чинників в даному виді діяльності спортсмена.

Особливе місце підготовки футболістів повинно бути відведене процесу виховання індивідуальної, групової та командної «тактичної грамотності». При сучасному високому рівні спортивних досягнень тактична підготовленість футболістів та команд в цілому набуває першочергового значення.

Тактика футболу – це способи об'єднання і реалізації рухових дій спортсменів, що забезпечують ефективну змагальну діяльність, що приводить до досягнення поставленої мети або взаємодія футболістів команди за певним планом, що дозволяє успішно вести боротьбу з суперником.

Практика підготовки провідних команд з футболу засвідчує ефективність застосування методів моделювання в цьому виді спорту. Завдяки змодельованим на навчально-тренувальних заняттях ситуаціям, наближеним до реальних умов змагальної діяльності, випробуються моделі гри з конкретним суперником.

Як свідчать наукові дослідження, схеми і механізми організації гри, які забезпечують складну структуру футболу, не повинні складатися з громіздких комбінацій. Моделювання у навчально-тренувальному процесі взаємодій створюватиме передумови для ефективної тактичної діяльності футболістів [6,9].

Встановлено, що рівень індивідуальної техніко-тактичної підготовленості залежить від синтезу спеціалізації та універсалізації футболіста. В свою чергу, універсалізація базується на високому рівні спеціалізації, тому основним, в даному випадку, є надійне виконання

функцій і обов'язків свого амплуа. Необхідно також враховувати не тільки якість виконання окремих прийомів, але і їх ефективність, значущість та місце виконання.

Справжнім гравцем може вважатися той, хто діє на полі прораховано, порівнює свої сили й технічне вміння з конкретною ігровою ситуацією, сильними й слабкими сторонами в підготовці суперників. От чому кожний футболіст повинен прагнути не тільки вдосконалювати технічні прийоми й розвивати фізичні якості, але також засвоювати всі тактичні премудрості футболу. Насамперед він повинен правильно й вчасно виходити на вільне місце, опікати суперника, робити точні й раціональні передачі партнерам, уміло використовувати обведення і удари по воротах, підтримувати й самому зав'язувати комбінаційну гру. Одною з головних вимог до тактичної підготовленості футболіста є його вміння підкоряти свої дії інтересам команди, командної тактики, хоча індивідуальні тактичні дії також немало важливі. [8;12]

Гравець, який володіє мистецтвом виконувати точні й своєчасні передачі партнерам, приносить більшу користь команді, прикрашає її дії. За допомогою передач, як правило, організується атака на ворота суперників, підготовлюється момент для завершального удару по воротах. Однак правильно виконати передачу – справа не проста. Віддавати м'яч необхідно тому партнерові, що займає більш вигідну позицію. Найкраще це зробити так, щоб партнер зміг прийняти м'яч у русі й відразу продовжити атаку або завдати удару по воротах. У процесі гри потрібно урізноманітнювати виконання передач, тобто виконувати й короткі, і середні, і довгі. Чергувати треба також передачі низом і верхом, поперечні й поздовжні. Це ускладнить дії суперників у захисті, не дасть їм можливості пристосуватися до гри команди суперників. Рівень майстерності висококваліфікованих футболістів значною мірою визначається якістю техніко-тактичної підготовки в дитячо-юнацькому віці й особистісних особливостей, що забезпечують високу ефективність діяльності [10].

Індивідуалізація техніко-тактичної підготовки з урахуванням індивідуально-психологічних характеристик особистості й змагальної діяльності дозволить оптимізувати використання засобів і методів підготовки, підвищити рівень спортивних досягнень.

Для досягнення високого рівня тактичної підготовленості юних футболістів назріла необхідність вивчення особистісних особливостей, які забезпечують ефективність і надійність виступів у змаганнях. Тому комплексне психолого-педагогічне вивчення індивідуальності спортсмена, дослідження його особистісних особливостей є важливою складовою частиною учбово-тренувального процесу [11].

Аналіз техніко-тактичних показників гри спортсменів повинен ґрунтуватися на результатах педагогічного спостереження із застосуванням системи запису змагальної діяльності (реєстрація ТТП). Він дозволить одержувати об'єктивні дані про рівень техніко-тактичної підготовленості футболістів, встановлювати характерні риси діяльності кожного гравця й розходження між ними, відповідно до яких варто планувати тренувальну роботу [3,7].

У якості найбільше інформативних параметрів, які характеризують ефективність змагальної діяльності, доцільно використовувати показники, що визначають обсяг, різнобічність і точність техніко-тактичних дій. Надійність визначається по даним динаміки ефективності змагальної діяльності в умовах дії факторів, здатних знизити цю ефективність (пропущений гол при рівному рахунку).

Якість навчально-тренувального процесу обумовлена максимальним наближенням тренувальних завдань до структури змагальної діяльності футболістів (до 80% тренувальних завдань повинні моделювати основні типи ігрових епізодів, при цьому перевагу необхідно надавати моделюванню простих ігрових моментів) [4,5].

Використання методів моделювання з урахуванням особливостей змагальної діяльності в практиці підготовки футбольних команд позитивно впливає на підвищення техніко-тактичної підготовленості та ефективності індивідуальних, групових і командних тактичних дій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гузар В.М., Шалар О.Г., Норик А.О. Деякі фактори, що впливають психологічний клімат жіночої футбольної команди // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях: матеріали X Междунар. науч. конф., Белгород: ХГАФК, 2014, Т.2, 28-31.
2. Гузар В.М., Юськів С.М. Вплив занять футболом на формування професійно-прикладних фізичних якостей морських фахівців // Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти: матеріали XVI Міжнар. наук. конф. Харків: ХДАФК, 2020, 46-50.
3. Жосан А.І., Хоменко В.В., Шалар О.Г. Порівняння техніко-тактичних дій крайніх захисників на чемпіонаті світу з футболу 2014 року // Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /Фізична культура і спорт/ : зб. наук. пр. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. Вип. 3 (72)16. Київ: НПУ ім. Драгоманова, 2016. С. 60-63.
4. Стрикаленко Є.А., Шалар О.Г., Гузар В.М. Особливість побудови тренувального процесу в підготовчому періоді футзалістів ФК «Продуксім» // Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти: матеріали XVI Міжнар. наук. конф. Харків: ХДАФК, 2020, 84-88.
5. Стрикаленко Є.А., Шалар О.Г., Гузар В.М. Ефективність побудови тренувального процесу футзалістів ФК «Продуксім» в підготовчому періоді // Спортивні ігри. Харків: ХДАФК, 2020, №1 (15), 44-57. doi: 10.15391/si.2020-2.05
6. Хоменко В.В. Сучасні тактичні побудови гри провідних європейських футбольних клубів у 2018 році // Спортивные игры. Харків: ХДАФК, 2019. №2 (12). С.59-70. <http://doi.org/10.5281/zenodo.2544963>
7. Хоменко В.В. Показники індивідуальних техніко-тактичних дій крайніх захисників на чемпіонаті світу з футболу 2014 р. // Дидактико-методичні аспекти фізичної культури: зб. наук. пр. за матеріалами ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції., 26-27 березня 2015 року. Херсон : ХДУ, 2015. С.95-98.
8. Хоменко В.В., Шалар О.Г., Авдєєв Д. Фізична підготовленість футболістів ФК «Олександрія» U-21 // Актуальні проблеми юнацького спорту: зб. статей XIII Всеукр. наук. конф. (27 вересня 2018 р.). Херсон: ХДУ, 2018. С.153-158.
9. Хоменко В.В. Деякі проблеми тактичної підготовки футболістів // Дидактико-методичні аспекти фізичної культури: зб. наук. пр. за матеріалами VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, 27-28 березня 2014 року. Херсон : ХДУ, 2014. С.105-108.
10. Хоменко В.В., Юськів С.М., Гузар В.М., Свирида В.С. Показники фізичної і технічної підготовленості футболістів різного амплу студентської команди з футболу // Спортивні ігри. Харків: ХДАФК, 2020, №2 (16), 95-105. doi: 10.15391/si.2020-1.10.
11. Хоменко В.В., Круглик М.І. Статистика як основний компонент сучасного футболу // Медико-біологічні проблеми фізичного виховання різних груп населення, ерготерапії, інклюзивної та спеціальної освіти: матеріали V Всеукр.наук.-практ. конф., Луцьк, 2019. С. 120-123.
12. Шалар О.Г., Гузар В.М., Хоменко В.В. Вплив спортивного тренування на фізичну та технічну підготовленість футболістів // Актуальні проблеми громадського здоров'я та рухова активність різних верств населення: матеріали I Всеукр. нак.-практ. конф, Херсон, 2019, 200-205.
13. Huzar V. N., Shalar O. H., Norik A. O. (2014). Relationship as an aspect of psychological climate of women's soccer team // Physical education of students, 2, 8-12. doi:10.6084/m9.figshare.906307
14. Huzar V. N. (2019). Sports and outdoor games on water // Sport games, 1 (11), 4–15. <http://doi.org/10.5281/zenodo.2543532>

15. Huzar V. M. (1999). Some issues of the development of the basis of the method of creating of the automated information system for the provision of physical culture and sports on the basis of computers // *Pedagogical sciences*, 12, 256-260.
16. Huzar V.M. (2001). Requirements for the automated information system of physical education and sports provision // *The development concept of physical education branch and sports in Ukraine*, 2, 23-30.
17. Huzar V. N., (2001). Psychological and pedagogical peculiarities of computerization of the field of physical culture and sports // *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 7, 7-13.
18. Shalar O., Huzar V., Strikalenko Y., Yuskiv S., Homenko V., Novokshanova A. (2019). Psycho-pedagogical aspects of interaction between personality traits and physical qualities of the young gymnasts of the variety and circus studio // *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 19 (Supplement issue 6), 2283-2288. DOI:10.7752/jpes.2019.s6344
19. Strikalenko Y., Shalar O., Huzar V., Andrieieva R., Zhosan I., Bazlyyev S. (2019). Influence of the maximum force indicators on the efficiency of passing the distance in academic rowing // *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, Vol. 19 (3), Art 218, 1507-1512. DOI:10.7752/jpes.2019.03218
20. Strikalenko Y., Shalar O., Huzar V., Voloshinov S., Yuskiv S., Silvestrova H., Holenko N. (2020). The correlation between intelligence and competitive activities of elite female handball players // *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 20 (1), 63-70. DOI:10.7752/jpes.2020.01008